

Metodbeskrivning 2023

Enhetsundersökningen om äldreomsorg och
kommunal hälso- och sjukvård

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovsmannens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. Publikationen kan också tas fram i alternativt format på begäran. Frågor om alternativa format skickas till alternativaformat@socialstyrelsen.se

Innehåll

Inledning.....	4
Enhetsundersökningen om äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård.....	5
Svarsfrekvens	5
Målpopulation	5

Inledning

Enhetsundersökningen om äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård (Enhetsundersökningen) är en totalundersökning som innehåller verksamheter inom hemtjänst och särskilda boenden. Socialstyrelsen har sedan 2007 publicerat öppna jämförelser av vården och omsorgen om äldre, där enhetsundersökningen varit en av källorna.

Syftet med Enhetsundersökningen är främst att ge underlag och stimulera tilluppföljningsarbete, kunskaps- och verksamhetsutveckling på främst lokal nivå.

Uppgiftslämnare och kontaktpersoner för verksamheter inom hemtjänst och särskilda boenden har svarat på frågor om verksamheternas innehåll. På [Socialstyrelsens webbplats för undersökningen](#) publiceras följande inom projektet:

- Faktablad som innehåller några utvalda indikatorer på riksnivå som är av särskilt intresse att följa utifrån årets resultat.
- Excelfil som innehåller samtliga resultat från *Enhetsundersökningen om äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård*, på enhets-, kommun-, läns- och riksnivå.
- Bilagor med enkäterna, denna metodbeskrivning och en indikatorbeskrivning.

På Socialstyrelsens webbplats publiceras även *Vad tycker de äldre om äldreomsorgen?* som är en totalundersökning bland personer 65 år och äldre som har insatser från hemtjänst och särskilt boende.

Äldreguiden är en webbsida som främst vänder sig till allmänheten, där kan exempelvis äldre personer eller anhöriga jämföra verksamheter inom hemtjänst och särskilda boenden. *Äldreguiden* innehåller ett urval av uppgifter, på enhetsnivå, från Enhetsundersökningen och undersökningen *Vad tycker de äldre om äldreomsorgen?*

Lokala rapporter till verksamheterna med resultat från Enhetsundersökningen och *Vad tycker de äldre om äldreomsorgen?* publiceras på Institutet för kvalitetsindikatorer AB (Indikator) webbplats. Indikator genomför undersökningarna på uppdrag av Socialstyrelsen.

Enhetsundersökningen om äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård

Resultaten baseras på svaren från enkäter som skickades till samtliga verksamheter inom hemtjänst och särskilda boenden. Undersökningen omfattar landets kommuner och stadsdelar i Stockholm. Insamlingen genomfördes under perioden mars-juni 2023. Undersökningen består i år av två enkäter:

- En enkät till hemtjänstenheter som utför insatser till personer 65 år och äldre i ordinärt boende.
- En enkät till permanenta särskilda boenden som utför insatser till personer 65 år och äldre.

Enkäterna består av cirka 20 frågor till verksamheterna. Kunskapsunderlag hittas i vissa fall direkt i enkäterna eller som referens i indikatorbeskrivningen.

Svarsfrekvens

Andelen verksamheter som besvarat respektive undersökning är:

- 84 procent av hemtjänstverksamheterna som utför insatser för personer 65 år och äldre i ordinärt boende, vilket motsvarar 1 857 av de 2 219 inrapporterade verksamheterna.
- 91 procent av verksamheterna inom särskilda boenden, vilket motsvarar 1 975 av de 2 178 inrapporterade verksamheterna.

Av de verksamheter som svarade på enkäterna var det 19 hemtjänstverksamheter och 5 särskilda boenden som hade färre än 4 personer 65 år eller äldre som fick insatser av verksamheterna. Dessa verksamheter får därför inget resultat presenterat på grund av risken att röja känsliga uppgifter.

Totalt medverkade 288 kommuner. Av dessa har 277 resultat om hemtjänstverksamheter och 288 resultat om särskilda boenden.

Målpopulation och urval

Målpopulation hemtjänst

Alla verksamheter som är geografiskt belägna i kommunen som utför insatser till personer som de har uppföljningsansvar för, 65 år och äldre enligt 4 kap 1 § och 4 kap. 2a § SoL i ordinärt boende. Insatsen kan vara i form av service, personlig omvårdnad, avlösning av anhörig i hemmet mm. Den enskilde kan ha flera olika typer av insatser inklusive insatser som ej listats ovan.

Enligt önskemål från några kommuner fick hemtjänstverksamheter som utför insatser på servicehus besvara enkäten för hemtjänst. I 37 kommuner har totalt 67 hemtjänstverksamheter angett att de utför insatser i servicehus och besvarat frågor om hälso- och sjukvård. Personerna som bor på servicehus har beslut om särskilt boende, men kan få insatser av ett hemtjänstteam. På servicehuset finns tillgång till kommunal hälso- och sjukvård, eftersom det är en form av särskilt boende. Dessa enkäter inkluderade därför frågor om hälso- och sjukvård.

Vi har även gett hemtjänstverksamheterna möjligheten att besvara frågor om hemsjukvård, i de fall verksamheten angav att de utförde sådana insatser.

Målpopulation särskilda boenden

Alla verksamheter geografiskt belägna i kommunen som utför insatser till personer som de har uppföljningsansvar för, 65 år och äldre enligt 4 kap 1 § SoL i permanent särskilt boende enligt 5 kap 5 § SoL.

Verksamheter som inte tillhör målpopulation

Verksamheter som enbart utför insatser i form av matdistribution, trygghetslarm, boendestöd eller ledsagning. Verksamheter som enbart utför insatser kvällar, nätter eller helger. Även en kombination av endast kvällar, nätter och helger är exkluderade.

Verksamheter som enbart har bostäder med särskild service enligt 5 kap 7 § SoL samt verksamheter som enbart tillhandahåller insatser i korttidsboenden är också exkluderade.

Urval

Undersökningen är en totalundersökning och samtliga enheter som tillhör målpopulationen och som är rapporterade av kommunerna ingår i undersökningen.

Inventering av enheter

Kommunerna har fått skapa egna förteckningar över enheter inom särskilda boenden och hemtjänstverksamheter för personer 65 år och äldre som får insatser enligt 4 kap. 1 och 4 kap. 2a § socialtjänstlagen (SoL). Inventeringen av enheter samordnades även med förteckningen som undersökningen *Vad tycker de äldre om äldreomsorgen?* använder för att presentera resultat på verksamhetsnivå.

Inventeringen gjordes med hjälp av kontaktpersoner på respektive kommun, som kommunerna själva hade utsett. En del kommuner valde att ha en kontaktperson för varje undersökning, medan andra angav en person med ansvar för båda undersökningarna. Kontaktpersonerna spelar en viktig roll för att inventera enheterna och för att genomföra enhetsundersökningen.

Följande uppgifter om de olika verksamheterna efterfrågades:

- Namn på enheten och eventuellt namn på del av enhet
- Namn på kommunen som har uppföljningsansvar för individerna
- som bor på särskilda boenden/har hemtjänst

- Namn på kommunen och eventuellt stadsdelen där äldreboendet/hemtjänstens lokala utförarkontor ligger geografiskt, om det inte ligger i samma kommun som den som har uppföljningsansvar
- Regiform (enskild eller offentlig)
- Om enskild, företagets/organisationens namn
- Om enskild, företagets/organisationens organisationsnummer
- Uppgiftslämnarens namn
- Uppgiftslämnarens e-postadress

Formuläret innehöll information från föregående års undersökningen över kommunens enheter. Kontaktpersonen kunde utifrån den gamla informationen lägga till enheter, ändra direkt i de förtryckta uppgifterna eller ange om enheten lagts ned. Samtliga kommuner utom två genomförde och återkopplade en uppdatering av verksamheterna i kommunen. Enheter med såväl offentlig som enskild driftsform inkluderades.

Enkätinsamling

Enkätutskicken och insamlingen av svar administrerades av Institutet för kvalitetsindikatorer AB. Enkäterna skickades mellan den 21 - 22 mars 2023 till verksamheternas uppgiftslämnare, som kontaktpersonerna uppgav i samband med uppdateringen av verksamhetsförteckningen. Två påminnelser gick ut via e-post till samtliga respondenter som inte svarat och enkätinsamlingen avslutades den 24 april 2023.

Svaren sammanställdes och återkopplades i form av preliminära lokala rapporter för kvalitetsgranskning till uppgiftslämnare samt gjordes tillgängliga för kommunernas kontaktpersoner den 22 maj - 2 juni 2023. I dessa rapporter uppmärksammades från Socialstyrelsens resultat som misstänktes vara orimliga värden. Uppgiftslämnare kunde justera och rätta sina svar direkt i webbsystemet, även enheter som än inte besvarat enkäten fick möjlighet till det under kvalitetsgranskningsperioden. Därefter stängdes undersökningen. Under hela undersökningsperioden kunde uppgiftslämnare eller kommunens kontaktpersoner meddela strukturförändringar eller felaktigheter gällande målpopulation, företagsstruktur (avseende antal och placering av utförarkontor), enheter som är under avveckling eller nytillkomna enheter. Dessa ändringar synkroniserades sedan för att gälla såväl undersökningen *Vad tycker de äldre om äldreomsorgen?* som Enhetsundersökningen.

Tillförlitlighet

Flera åtgärder genomfördes för att säkra tillförlitligheten av mätningens resultat. När misstanke fanns om att det inte var rätt enheter som var inrapporterade av kommunernas kontaktpersoner skedde kontakter genom telefonsamtal eller e-post.

Socialstyrelsens och leverantörens medarbetare i projektet fanns tillgängliga via telefon eller e-post under hela undersökningsperioden.

Preliminära rapporter som visade orimliga värden (till exempel värden över 100 procent) skickades till såväl uppgiftslämnare som kommunens kon-

taktpersoner så att lämnade uppgifter kunde granskas och eventuellt korrigeras. Några av kommunernas kontaktpersoner samordnade en genomgång av enkätfrågorna med respektive kommuns uppgiftslämnare, för att möjliggöra en gemensam tolkning av frågeställningarna. I de fall där misstanke fanns om feltolkning har värden tagits bort, efter kontakt med uppgiftslämnaren.

Ramtäckning

En viss undertäckning kan förekomma när det gäller enhetsundersökningen. Det innebär att det kan finnas enheter som borde varit med i undersökningen men som inte rapporterats in från kommunerna i samband med uppdateringen av enheterna. Ibland var kommunerna till exempel inte medvetna om att ett hemtjänstföretag har flera utförarkontor i kommunen och registrerade därför företaget som en enhet. Dessutom kan företag nyligen ha öppnat nya utförarkontor vilket i några fall meddelades så att enheten kunde läggas till i efterhand.

Årets undersökning kantades även av problem med att utskicket till uppgiftslämnare blev registrerade som SPAM hos mottagaren. För att avhjälpa problemet skickades förteckningar ut till kommunernas kontaktpersoner med notering om att enheter inte öppnat enkäten. Syftet var att kontaktpersonerna skulle hjälpa oss säkerställa att enkäterna nått fram till enheterna. Hur detta påverkat svarsfrekvensen är svårt att avgöra.

Det var två kommuner som inte uppdaterade sina enheter i registret, och i de fallen användes förteckningen från föregående undersökning.

Övertäckning innebär att enheter har kommit med i undersökningen utan att uppfylla kriterierna för att vara med. Efter kontakt med uppgiftslämnarna för vissa enheter som enbart utför insatser till personer med psykiska funktionshinder eller är renodlade korttidsboenden, har dessa plockats bort från undersökningen.

Vissa enheter som fanns med i undersökningen var egentligen dubletter med andra enheter. I flera fall hade beställarkommuner rapporterat in de med olika enhetsnamn och då kunde inte dubletterna upptäckas vid genomgången innan undersökningens start. Vissa kommuner genomförde ändringar under undersökningsperioden, vilket i en del fall medförde att enheter behövde slås ihop eller tas bort. Det är vanligt att en enhet består av flera avdelningar med olika uppdrag, vilket innebär att några enheter också ger vård och omsorg till personer med psykisk funktionsnedsättning, eller att de på helgerna är organiserade så att sjuksköterskorna har ansvar för både personer med funktionsnedsättning och äldreomsorg samt personer som är över och under 65 år. Slutligen kan övertäckning också förekomma för personer i korttidsboende.

Aggregerade data på enhetsnivå

Vissa enheter valde att svara på avdelningsnivå, i de fall alla avdelningar på en enhet medverkat i undersökningen finns en aggregerad grå rad. Resultat på kommunnivå är aggregerade resultat för kommunernas enheter. För att inte riskera att felet blir för stort redovisas inte andelen för redovisningsgrupper där bortfallet överstiger 20 procent.

Mätning

För att reducera mätfel har frågeblanketten konstruerats av ämneskunnig, enkätfrågekonstruktör och statistiker.

Fel vid bearbetning

Fel kan uppstå vid bearbetning av materialet. För att förhindra detta har bearbetningsprogram kontrollerats och resultaten har kontrollerats med avseende på rimlighet.